

Drago Jančar

VSTOP V SVET BLIŽNJIH IN DALJNIH MOŽNOSTI

Če je v tistih časih, polnih gorja in trpljenja, še govoril o mehkih naslonjačih in širokih, svetlečih se mizah, se je morda to zdelo kot želja po samovšečnem razkazovanju ali pa nasprotno: po skrivnostnem zaprtem in s samim seboj zadovoljnim življenju. Danes se te stvari kažejo drugače. Ko sedi pri mizi, ves droban in sključen, nekako prizanesljiv do sebe in okolice, ne moreš drugače, kakor stopiti k njemu in mu dovoliti krettnjo pozornosti ali kaj podobnega. Mrzlična neotesanost ali premikanje stola bližje k mizi ali bližje k njegovemu stolu ne bi bilo tisto, kar je v tem trenutku treba storiti. Lagodnost, ta je ovešena, ta se kotali.

- Večerjo si bom privaščil obilnejšo.
- Veste, kakor je francoska solata okusna, tako ne gre brez piva.
- Kadar se kdo smeje v spanju, je to prav grozljivo.

Nekatere posameznosti postanejo tehtnejše in uporabljivejše, če priznaš njih posameznost. Gospod iz hotela nad tem ni navdušen. Pravi, da je lahko le na men tisto pravo, pravcato.

- Morda pa je tisti smeh v spanju v zvezi z obilno večerjo.
- Da, to so bližnje možnosti, ki vstopajo.
- Morda sploh niso, morda je nekje nekaj desetega.
- Menite svet izvenrazumskega?
- Nekako, kakor zahrbtni prehod.

Spregovoriti o njegovih nogah, stegnjenih daleč pod mizo, dotikajočih se drugega stola, ne bi imelo nikakršnega pomena. Nasilne so, o, nasilne.

Nocoj sem nekolikanj srečen, ker nisem sam. Stopnice in stene, kjer bodo čez nekaj let ali morda že čez nekaj dni čisto preprosto odmevali koraki in vse tisto, kar spada k pojmu naseljenosti in k stavku "Zahotelo se mi je", so sedaj v pričakovanju, mogoče bi bilo reči, da so v stanju moledovanja, ki je enako vznemirjenemu, toda praznemu besedičenju o odsotnosti nečesa, kar bi moralo biti tukaj, zdaj. Tega ni mogoče povezati z medlečimi kretnjami, pogledi ali s kakršnikoli uplahnjenim občutjem. Iz previdnosti jo raje primem za roko in morda celo poljubim. Kako neumno bi bilo sedaj govoriti o skrivnostnih najdbah, o "drugih svetovih", ali pa na primer o brezpomembnosti nekaterih stvari ali celo ... Če mi dež rosi po obrazu, če čutim cigaretni dim v pljučih, če sem naslonjen na rob zgradbe, ki še ni dograjena in ki še kmalu ne bo, to še zdaleč ni dovolj, veš ljubica?

Obračajmo stvari tako ali tako, ali tako, možnosti so vedno drugje, pa še tisto so samo možnosti.

Gospojina navzočnost vnaša stanje negotovosti. Vsiljuje se misel, da bi zaspan otrok ali utrujeni popotnik, ki bi potrkal na vrata, usahnil, kakor vse usah-

ne, če bi moral dlje časa sedeti njej nasproti. Usahnil bi, kajti ob gospe trudni popotniki, bojovníki s temo in prašno cesto nehajo biti kakršnikoli bojovníki ali popotniki. Tukaj vladata pokoj in domačnost, drobne radosti in krotke žalosti. Velikodušen in sladkosned je njen obraz, široke in sestradane njene dlani. Kardar izgovarja besede, ki se ji kotrljajo med zobmi, se prostor polni z nečim, kar daje slutiti skrivno zvezo, morečo in morilsko povezavo, satansko preobrazbo obe-tajočo. Z nenadejano milino izgovarja besede in najtišji glasovi so slišati tako raz-ločno, da slišiš sleherno tančino zvišanja ali znižanja tona, s kakršnim te ogovarja. Njeno telo je zgledno razvrščeno po stolu; umazan pogrešek, nizkotna pregreha bi se bilo zasmejati ali zajokati ali izgovoriti kaj takega, kar bi utegnulo gospo pre-senetiti in omajati njeno prevzemajočo moč in lahkotnost, ki napolnjuje vse naokrog s tesnobo in svetlobo. Razsvetljenjem. Prebivajoča tukaj v tem naslonjaču, vladajo-ča tukaj in povsod, zdaj in vedno. Nravno je, kar je zanjo nravno. Skrito je, kar je zanjo skrito. Ohrabrujoče je, kar je zanjo ohrabrujoče. Krepostno je, kar je za-njo krepostno. V tem prostoru ne poznamo živčnosti, drhtenja, telesne oslabelosti, v tem prostoru ne vemo za nežne živali, ki so plen hlepečim, sopihajočim, grozljivim in grozečim zverem. Ta prostor je blagoslovljen z gospejino navzočnostjo. Od kod potem stanje negotovosti? Od gospejine dobrohotnosti. Od kod potem misel, da bi zasanjani otrok ali utrujeni popotnik usahnil, kakor vse usahne, če bi sedel njej na-sproti, če bi bival v tem prostoru? Od gospejine velikodušnosti. Od kod potem slut-nja o skrivni zvezi, o moreči in morilski povezavi, ki obeta preobrazbo? Od gospe-jinega dostojanstva (in lepote). Od kod potem umazan pregrešek, nizkotna pregreha, boleštna nečimrnost zajokati ali zasmejati se? Od gospejine gostoljubnosti. Od kod potem blagoslovljenost prostora? Od gospejine navzočnosti, ki vnaša stanje negoto-vosti. Od kod potem nezmožnost spoznanja? Od neštetih možnosti.

Kakor je bila njegova drža krčevita, kakor je zahteval s svojo prisotnostjo v ti-stem prostoru pozornost zase, tako moram kljub vsemu reči, da je bila njegova pri-sotnost nekoliko nenaravna, kar nadležna. Medtem ko so drugi morda pričakovali odkritje ali se vsaj nanj pripravljali, je meni postalo jasno, da gre tukaj za nenadno, vsepričujočno željo.

Vsakanjost življenja, ki ga morebiti ni mogoče nadomestiti s sicer vabečim, na videz vznemirljivim pustolovstvom, se vselej predstavlja kot domnevna vdanost v u-sodo ... Nema lokrat pa pomislimo, kako se je treba tem stvarim drugače približati. Bolj previdno, bolj tipajoče, plazeče, nikar skokoma, preko ovir, nanagloma, ali z glavo skozi zid, kakor radi pravimo. Ko so se trudni in zbiti, zgarani, a zviti vra-čali domov, je možak velikokrat zaprosil za ogenj. Velikokrat pa je verjetno ravno zavoljo te prošnje povzročil pravo pravcato zmedo, ki je ljudi begala in zbegala, ki jim je preganjala utrujenost iz udov in izmučenega telesa. Razmikati so se morali, da se je lahko plamteča vžigalica približala prosilcu, paziti so morali na svoje pla-šče in suknjice, da je lahko plamen nemoteno vztrepetal motilcu in kalilcu miru pod nosom, robantiti so morali in izgovarjati skozi sklenjene zobe težke besede, ki so se kotalile nad njihovimi glavami, zadevale druga ob drugo, motile mir, preganjale utrujenost iz udov in izmučenih teles; vse zavoljo tega, da je lahko robavs neotesa-ni, z gora doma, mirno kadil svojo pipo. Najbežnejši so bili odenki skrite sreče in

zadovoljstva, ki se mu je razlivalo čez obraz in pobliskavalo v očeh. Pozorno je moralo biti oko opazovalca, oko vztrajnega, opreznega slednika, če je hotelo zapaziti ta užitek, to pohoto, temeljitost in popolnost stanja, ki mu je svetilo v očeh, skozi oči in za očmi, tam nekje za čelom.

(Odlomek iz daljšega teksta)

